

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

SMDno-2019-1791

Lausunto sopimuspalokuntatoiminnan kansallisen kehittämisen toimintaohjelmasta

Itä-Suomen aluehallintovirasto lausuu toimintaohjelmasta seuraavaa:

Toimintaohjelman tavoite jää osin epäselväksi ja on yleiskuvultaan keskeneräinen; kokonaisuus muodostuu pääasiassa ranskalaisin viivoin esitetyistä nostoista, mutta nykytilanteen analysointi tekemättä ja osa kirjattu täydentyvän työn edetessä.

Yhdessä edistettäviä asioita on tunnistettu yhteensä 40, joista osa on selkeärajaisia ja helposti toteutettavia, mutta osa taas erittäin moninaisia, kuten ensimmäisenä oleva vuonna 2020 toteutettava harvaan asuttujen alueiden palokuntatoiminnan kehittäminen.

Toimintaohjelma tarvitsee toteutuakseen vastuutahojen nimittämisen, jotta asiat etenisivät haluttuun suuntaan asetettavassa määräajassa. Onko pelastuslaitokset sitoutettu osallistumaan toimintaohjelmaan ja onko asiat huomioitu palvelutasopäätöksissä?

Toimintaohjelma tarvitsee vielä paljon työtä täydentyäkseen toimintaohjelmaksi: jokaisessa tavoitekohdassa tilannearvio, tehdyt toimenpiteet ja yhteistyöryhmän näkemys tulee olla tehtynä. Kyseiset kohdat muodostavat koko toimintaohjelman tavoitteiden taustan ja rungon, joten ne tulee olla selvitetty ennen kuin toimintaohjelmaa on mahdollista viedä eteenpäin.

Sopimuspalokuntatoiminnan ylläpitäminen tarvitsee taustalleen vahvan säädöspohjan, jotta kokonaisuus olisi hallittava ja vastuut olisivat selvät. Nykyisellään sopimuspalokuntatoiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen on toimijakohtaisesti vapaaehtoista ja spontaania eikä hajanainen kokonaisuus asiaa edistä.

Yksityiskohtaisia huomioita

1 Johdanto

- Jokainen pelastuslaitos muodostaa oman alueensa yhteistoimintarakenteen: onko riski, että tulee 22 täysin erilaista yhteistoimintarakennetta? Kuka järjestää alustan, jossa toimitaan? Olisi erittäin tärkeää, että yhteistoimintamalli olisi valtakunnallisesti samankaltainen kaikilla alueilla. Yhteistoiminta-alustana pelastusalan liitoilla tulisi olla koordinointirooli omalla alueellaan valtakunnallisen järjestön ohjauksen ja koordinoinnin alla. Kansallinen yhteistoimintaryhmä vastaisi sopimuspalokuntatoiminnan strategisesta ohjauksesta ja raportoinnista.

Toimintaohjelma tarvitsee perustakseen selkeästi määritetyn rakenteen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että alueelliset rakenteet ovat keskenään erilaisia, vaan runko tulee olla yhteneväinen myös alueilla ja paikallisesti.

1.2 Käsitteet

- Käytettävä termistö aiheuttaa edelleen ongelmia: sopimuspalokunnalla tarkoitetaan pelastuslaissa 379/2011 pelastustoimen järjestelmään kuuluvaa vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa tai sotilaspalokuntaa, joka on tehnyt pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta. Näin ollen sopimuspalokunnalla tarkoitetaan sopijaorganisaatiota, ei henkilöiden itsessään muodostamaa joukkiota.

-Sopimuspalokunnan hälytysosaston jäsen: Onko tarpeeton termi, koska kertoo jo tyhjentävästi itsensä; edellyttäisi myös sitoutuneisuuden täsmentämistä. Kaikissa sopimuspalokunnissa ei ole erillistä hälytysosastoa.

-Sisältääkö sopimushenkilöstä ko. yhteydessä myös sivutoimiset? Pelastuslaissa sopimushenkilöstöllä tarkoitetaan sopimuspalokuntiin kuuluvia henkilöitä, ei sivutoimisia.

Yhteenvetona todettakoon, että käytettävä termistö tulee olla toimialan sisällä yhtenäistä ja määritettyä. Nykyinen käytäntö on, että termien merkitykset vaihtelevat riippuen asian kontekstista ja sekoittavat asioita toimialan sisälläkin, saati ulkopuolella.

2 Yhteinen tavoite ja tahtotila

- Missio ottaa huomioon sopimuspalokunnat (vrt. pelastuslain määritelmät), joten jos tahtotila olisi saada myös pelastuslaitosten sivutoiminen henkilöstö mukaan, tulisi missio muotoilla toisin.

Palokuntia tulee tukea säilymään elinvoimaisena, niin siten ne kykenevät tuottamaan sopimuksen mukaisen palvelunkin elinvoimaisena toimijana.

Sopimuspalokuntatoiminta on niin keskeisessä asemassa yhteiskunnan turvallisuuden tuottamisessa, että sen ylläpitämisestä tulee olla oma lainsäädäntönsä. Sopimuspalokuntien asemaa tulee edistää kehittämällä lainsäädäntöä siten, että siellä on määritelty vastuut ja velvoitteet alan toimijoille.

- Esitetyt avainkysymykset ovat relevantteja selvitettäessä palokunnan identiteettiä: jokaisesta palokunnasta tulisi tunnistaa ja muodostaa profiili millainen se on ja etsiä kehittämistarpeet palokunnasta, ei niinkään yleisistä olettamuksista.

3 Yhdessä edistettävät asiat

- Toimintaohjelmassa tulisi nostaa esiin sopimuspalokuntien ja pelastuslaitosten niiden vastuita ja rooleja ja tunnistaa mitkä ovat yhteiskunnan (pelastuslaitos) vastuulla ja mitkä toiminnot ovat palokunnan (yhdistys) itsensä vastuulla. Nyt yhteistyön harmaalle alueelle saadaan mahdutettua kaikki toiminnot, mutta selväksi ei käy mikä kenelle kuuluu.

3.1 Sopimuspalokuntien toimintaedellytysten turvaaminen

- Tavoite: Mitä tarkoitetaan ko. yhteydessä yhteisöllisyydellä ja kumppanuudella; Onko tavoitteena turvata palokuntien sisäisiä vai ulkoisia toimintaedellytyksiä?
→Tavoitteen yksinkertaistaminen muotoon *Sopimuspalokuntien toimintaedellytysten turvaamisen tavoitteena on yhteistyön lisääntyminen sekä toiminnan jatkuvuuden kehittäminen* selkeyttäisi tavoitteen ymmärrettävyyttä.

- Kaikki tavoitteeseen tähtäävät asiat tulisi määritellä siten, että niissä olisi määritelty nykytila ja tavoittila ja molempiin sisältyisi mittari. Tilanearvio (nykytila) tulisi tehdä koko toimintaohjelman pohjaksi, jotta asioiden merkityksellisyyttä voitaisiin arvioida. Nyt tavoitteeseen tähtäävät asiat ovat kaikki jossain määrin relevantteja, mutta kaikkiin pelastustoimen alueisiin/palokuntiin niitä ei voi suhteuttaa.

-Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan yhteistoimintaan tulee sisältyä vuosittainen ”kehityskeskusteluelvoite”, jossa sopimusosapuolet keskustelevat vuoden tuloksista ja paikallisista kehitystarpeista.

3.3 Sopimushenkilöstön toimintaedellytysten kehittäminen

- Termistö: Sisältääkö sopimushenkilöstä ko. yhteydessä myös sivutoimiset? Pelastuslaissa sopimushenkilöstöllä tarkoitetaan sopimuspalokuntiin kuuluvia henkilöitä, ei sivutoimisia.

-Tilannetietoisuus tulee jakaa valtakunnalliseen, alueelliseen ja paikalliseen tasoon. Valtakunnalliseen tilannekuvaan kootaan kaikki oleellinen valtakunnallinen tieto, alueelliseen pelastuslaitoksittainen tieto ja paikalliseen palokunnittainen tieto.

5 Ohjelman toteutus ja seuranta

-Toimintaohjelmasta puuttuu sen voimassaoloaika ja sen tuoma aikataulutus tavoitteille. Ilman aikataulua tavoitteisiin sitoutuminen ja niiden toteutumisen seuranta jää ohueksi.

- Toimintaohjelmasta on ilmeisesti ajatuksena muodostaa jatkuvasti päivittyvä asiakirja? Yhteistoimintaryhmän työsuunnitelma voi olla jatkuvasti päivittyvä asiakirja, mutta toimintaohjelman jatkuva päivittäminen ei ole tarkoituksenmukaista.

Johtajan sijainen,
pelastusylitarkastaja

Kai Horelli